

Верховний
Суд

Практика Суду справедливості в контексті вступу України до Європейського Союзу

Андрій Грушицький
Суддя Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду, к.ю.н.

Київ
7 березня 2025 року

Суд справедливості Європейського Союзу

Суд Європейського Союзу був заснований відповідно до Угоди про Європейську Спільноту з вугілля та сталі у 1952 році як Суд Європейської Спільноти з вугілля та сталі.

З набранням чинності Лісабонського договору у 2009 році назву Суду було змінено на теперішню.

Відповідно до статті 19 Договору про Європейський Союз «Суд справедливості Європейського Союзу повинен включати Суд справедливості, Загальний Суд та спеціалізовані суди».

Таким чином, термін «Суд справедливості Європейського Союзу» позначає всю судову систему ЄС в сукупності і включає:

- Суд Справедливості
- Загальний Суд

Євроінтеграція

Європейський Союз (скорочено: Євросоюз, ЄС) – економічний і політичний союз, що об'єднує 27 держав-членів, що розташовані в Європі. Веде свій початок від утворення Європейської спільноти з вугілля і сталі (ЄСВС) і Європейської економічної спільноти (ЄЕС), які склались із шести країн у 1957 році.

Європейська інтеграція України – процес економічного і політико-правового зближення України з європейськими міждержавними структурами, який триває з початку 2000-х років і повинен завершитися зі вступом України до ЄС.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 14 червня 1994 року (набула чинності 01 березня 1998 року).

Україна подала заявку на членство в ЄС 28 лютого 2022 року.

Застосування практики Суду справедливості в судовій системі України

Правові позиції, сформульовані в рішеннях Суду справедливості ЄС, можуть враховуватись як частина аргументації.

Не є самостійним джерелом права, а застосовуються для тлумачення національного законодавства у світлі європейських цінностей і підходів.

Постанова КЦС ВС від 20 листопада 2020 року у справі № 212/116/17-ц

КЦС ВС відхилив доводи касаційної скарги про те, що судами не враховано, що 03 жовтня 2019 року Суд справедливості Європейського Союзу ухвалив рішення у справі Каміль Дзюбак і Юстина Дзюбак проти Raiffeisen Bank International AG, яким встановив порушення банком Директиви від 05 квітня 1993 року про несправедливі умови в кредитних договорах про надання в кредит швейцарських франків, адже рішення Суду Європейського Союзу (European Court of Justice, ECJ) не є джерелом права національної правової системи України.

Постанова ВП ВС від 03 серпня 2022 року у справі № 910/9627/20

У цій справі, яка стосувалася питання нарахування плати за послуги з передачі електричної енергії при здійсненні її експорту, ВП ВС застосувала рішення Суду ЄС у справі FENS v Slovak Republic, C-305/17.

Велика Палата зазначила, що рішення Суду ЄС належить розцінювати як таке, що дозволяє встановити зміст положень актів законодавства Європейського Союзу, зазначених у статті 2 Закону України «Про ринок електроенергії», і що подібно до практики застосування рішень ЄСПЛ, врахуванню підлягають принципи, що впливають із його рішень щодо подібних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав.

За результатами розгляду цієї справи ВП ВС зробила висновок про невідповідність тарифу на послуги з енергопостачання заборонам, визначеним статтею 41 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

Постанова КАС ВС від 20 квітня 2022 року у справі № 320/2195/19

У цій постанові ВС вказав, що статтею 32 Закону «Про відходи» передбачено, що з метою обмеження та запобігання негативному впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини з 01 січня 2018 року забороняється захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів. Вказана норма включена до цього Закону у відповідності до Рамкової Директиви Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування окремих Директив та Директиви Ради Європейського Союзу 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003, які врегульовують поводження із сміттям у країнах Європи. Ці документи вказують, що саме необхідно робити з відходами, класифікують сміття і описують стратегію скорочення кількості вивезених на сміттєзвалища відходів або полігони.

Ухвала КАС ВС від 26 липня 2022 року у справі № 640/9004/20

КАС ВС послався на положення Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, однак застосував як джерело права саме положення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06 грудня 2019 року № 361-ІХ, вказавши, що він був розроблений, серед іншого, з метою імплементації положень Директиви 2015/849 та Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 2015/847 про інформацію, що супроводжує грошові перекази та про скасування Регламенту (ЄС) № 1781/2006.

Постанова ОП КГС ВС від 03 листопада 2023 року у справі № 918/686/21

ОП КГС ВС погодилася з доводами скаржника про необхідність застосування до спірних відносин Регламенту (ЄС) 312/2014, що встановлює Мережевий кодекс балансування газу в газотранспортних системах, як такого, що був транспонований до національного законодавства України постановою НКРЕКП від 29 листопада 2019 року № 2586 «Про транспозицію положень актів Європейського Союзу та Енергетичного Співтовариства на ринку природного газу України».

Постанова КАС ВС від 16 серпня 2023 року у справі № 640/15656/20

Справа стосувалася питань постачання природного газу. Позивач оскаржував постанову КМУ від 25 червня 2020 року № 529 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року № 809 і від 21 жовтня 2015 року №873», якими регулювалися питання визначення постачальника «останньої надії».

Оскаржуючи рішення судів попередніх інстанцій, позивач обґрунтував свою касаційну скаргу, зокрема, тим, що суди при розгляді його позову не врахували певні директиви ЄС.

ВС вказав, що суд не може посилатись на директиви ЄС, які ще повністю не імплементовані в українське законодавство, як на підставу для скасування нормативного акта.

Постанова ВП ВС від 17 квітня 2024 року у справі № 910/13988/20

Про визнання добре відомою торговельної марки в Україні

Для ілюстрації того, яке значення у праві може мати добросовісність реєстрації конфліктуючого знака для обмеження права на захист власника добре відомої марки ВП ВС звернулася до рішення Суду справедливості ЄС у справі *Budějovický Budvar, C-482/09*, в якому Суд ЄС надав тлумачення доктрині «мовчазної згоди» (*acquiescence*) у праві Європейського Союзу.

ВП ВС підкреслила, що доктрина «мовчазної згоди», як вона закріплена у праві ЄС (Директиви 89/104/ЄЕС від 21.12.1988, а надалі у Директиві 2008/95/ЄС від 22.10.2008 і Регламенті (ЄС) №207/2009 від 26.02.2009, згодом у Директиві (ЄС) 2015/2436 від 16.12.2015), не запроваджена у законодавстві України. Однак вона посилається на її тлумачення у праві ЄС для ілюстрації того, що у питанні охорони та захисту прав на торговельні марки можливим і навіть таким, що має бути однаковим у всіх державах-учасницях ЄС, є підхід, за яким два власники торговельних марок (які містять ідентичне позначення), які тривалий час використовували їх для просування своєї продукції, можуть надалі добросовісно використовувати їх.

Постанова КГС ВС від 18 липня 2024 року у справі № 462/5157/17

Справа про скасування наказу про звільнення особи з посади директора з капітального будівництва ПАТ по газопостачанню та газифікації «Львівгаз», поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

КГС ВС відхилив як безпідставну вимогу позивача про звернення до Секретаріату Енергетичного Співтовариства з питань тлумачення та застосування Директиви 2009/73/ЄС про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС.

Зазначена Директива є актом законодавства Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики і стосується правовідносин, що виникають між учасниками ринку природного газу, проте позивач не є учасником ринку природного газу, а спірні у цій справі правовідносини не є правовідносинами, що виникли у сфері енергетики, зазначена Директива не підлягає застосуванню у цій справі та питання щодо її тлумачення та застосування у межах цієї справи не порушується.

Постанова КГС ВС від 29 серпня 2024 року у справі № 905/830/21

У цій справі ВС вирішував питання щодо можливості застосування до відповідача санкції у вигляді стягнення подвійної ціни вартості акцій за заниження ціни продажу акцій на підставі п. 27 Директиви 2004/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004 року щодо пропозицій про поглинання, який передбачає, що Держави-члени повинні запровадити санкції проти будь-якого порушення національних законів, що замінюють цю Директиву, оскільки законодавство України не встановлює відповідальність у виді стягнення подвійної справедливої ціни акцій за неналежне виконання учасниками вимог Закону "Про акціонерні товариства" при здійсненні процедури сквіз-аут.

Директива не є актом прямої дії, її норми мають бути імплементовані в національне законодавство, а форми та засоби такої імплементации можуть бути різними. І лише якщо держава-член, очевидно, не виконує свої обов'язки із імплементации директив, то норми директиви можуть мати ефект прямої дії. Оскільки Україна не є державою-членом ЄС її обов'язки з імплементации положень *acquis* ЄС, зокрема, й директив ЄС, до національного законодавства визначені міжнародними договорами.

Тому врегулювання відносин в цій справі в частині стягнення подвійної справедливої ціни не може бути здійснено на підставі цієї Директиви.

Рішення Суду справедливості у справі C-791/19 COMMISSION V POLAND ECLI:EU:C:2021:596

Рішення Суду справедливості було винесено в порядку провадження щодо примусового виконання зобов'язань державою-членом, в межах котрого Комісія подала позов проти Польщі щодо існування дисциплінарного режиму для суддів, який є несумісним із законодавством ЄС.

Суд визнав порушення та констатував, що заснувавши новий дисциплінарний режим, який застосовується до суддів Верховного Суду і суддів судів загальної юрисдикції, Польща не виконала своїх зобов'язань відповідно до законодавства ЄС.

Рішення Суду справедливості у справі C-619/18 COMMISSION V POLAND ECLI:EU:C:2019:531

Рішення Суду справедливості було винесено в порядку провадження щодо примусового виконання зобов'язань державою-членом, в межах якого Комісія подала позов проти Польщі щодо зниження пенсійного віку суддів Верховного Суду.

Суд справедливості визнав, що польське законодавство щодо зниження пенсійного віку суддів Верховного Суду суперечить праву ЄС.

Заходи, про які йде мова, порушують принципи незмінюваності і незалежності суддів.

Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_Sud_ES_02_2024.pdf

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

